

kteřé obsahují cca 600 ukazatelů takových prvků životního způsobu, jako jsou druhy sociálních činností, sociální podmínky, sociální vztahy, individuální hodnoty a reflexe. Určující vazba mezi druhy životních činností, podmínkami života, sociálními vztahy a individuálními reflexemi a hodnotami představuje výrazný sociologický rys socialistického životního způsobu.

V další části referátu autor podrobně vysvětlil vazby mezi deseti komplexy potřeb a druhy životních činností, podmínkami života, sociálními vztahy a individuálními reflexemi a hodnotami. Konceptuální model životního způsobu je základem pro vytvoření příslušného systému sociálních ukazatelů.

V. Dobrijanov (Institut sociologie BAV, Sofia) se ve svém referátu zabýval problematikou *utváření a využívání sociálních indikátorů*. V úvodu ocenil soustředěnou pozornost, která je tvorbě sociálních indikátorů věnována. V posledních letech byla k této problematice uspořádána řada konferencí v SSSR, ČSSR, BLR, NDR, MLR a PLR. Ocenil také přínos pracovní skupiny *Sociální plánování a prognózování* III. problémové komise mnohostranné spolupráce akademií věd socialistických zemí, jejímž koordinátorem je F. Kutta. Přes veškeré úsilí se však nepodařilo dosud dospět k jednotným teoretickým a metodologickým východiskům při utváření systému sociálních indikátorů, nebyl dosud vypracován jednotný systém sociálních informací. Nedostatečně se využívá stávající informační báze v praktickém řízení, dosud se neuplatňuje racionální cesta pro dosažení maximálního politického efektu při využívání indikátorů v sociálním prognózování a plánování, ve vědeckém řízení společnosti.

V. Dobrijanov rozdělil svůj referát do tří částí. V první části se zabýval problematikou utváření sociálních indikátorů, ve druhé tvorbou systémů sociálních indikátorů a ve třetí problémy jejich využití ve společenské řídicí praxi. Zdůraznil význam sjednocení základních teoretických, metodologických a praktických přístupů při vytváření systémů sociálních indikátorů a modelů pro poznávání a řízení sociálních procesů. Maximálním cílem je zde vytvoření jednotného systému sociálních indikátorů. V minimálním programu pak jde především o to

- zvýšit úsilí pro další rozvoj standardních modelů a indikátorů pro jednotlivé sociální procesy a systémy na základě obecné výchozí modelové představy;
- sjednotit úsilí pro zdokonalení banky sociologických dat a mechanismů jejich efektivního využívání;
- urychlit a zdokonalit publikování a vyhodnocování výsledků empirických sociologických výzkumů;
- integrovat výzkum sociálních indikátorů.

S dalším závažným příspěvkem vystoupil S. F. Frolov (Institut sociologických výzkumů AV SSSR, Moskva). Nastolil otázku, jak měřit stupeň zralosti socialistické společnosti a jejího přechodu k vytvoření beztržní společnosti. Poukázal na nutnost věnovat již nyní zvýšené úsilí analýze budoucích sociálních vztahů beztržní společnosti a charakteristik jejího životního způsobu.

V průběhu konference byla věnována velká pozornost další práci na společné monografii *Teorie a praxe sociálního plánování a prognózování v socialistických zemích*. Redakce její pracovní verze bude hotova v tomto roce. Další porada pracovní skupiny se bude konat letos v MLR a bude spojena se symposiem k problematice sociálních problémů v systému plánování.

Ladislav Machoň

I. setkání absolventů studia marxisticko-leninské sociologie filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha

Dne 28. X. 1983 se ve velkém sále Svazu českých novinářů konalo I. setkání katedry marxisticko-leninské sociologie filozofické fakulty UK v Praze s absolventy. Pozvání přijalo na 160 absolventů z 15 absolventských ročníků, členové katedry a hosté: nestor české sociologie prof. Karel Galla, s. Ladislav M. Sobotka, zástupce ministerstva školství ČR a s. Stanislava Kašparová, zástupkyně OV KSČ Praha 1. Setkání proběhlo v pracovní a tvořivé atmosféře a dalo základ k prohloubení vzájemné informovanosti o odborné činnosti.

Jednání zahájil zástupce vedoucího katedry Jan Sedláček, který vysvětlil smysl setkání a seznámil účastníky s programem.

Úvodní referát přednesl vedoucí katedry prof. Antonín Vaněk. Zdůraznil význam setkání jako pokusu o navázání užší spolupráce mezi katedrou a absolventy. V souvislosti s hlavním tématem programu, jenž byl formulován jako *vztah sociologické teorie a praxe v diskusi učitelů a absolventů katedry marxisticko-leninské sociologie*,

se pak zabýval otázkami praktické úlohy sociologů v současné etapě rozvoje socialistické společnosti. Poukázal na nutnost respektovat třídní a ideologickou podmíněnost sociologické práce i v kontextu současné napjaté mezinárodní situace. Charakterizoval hlavní současné vnitropolitické a ekonomické skutečnosti, determinující vývoj v současném období, jejichž respektování se nemůže vyhnout žádný sociolog.

Dále se zabýval problémem odborného uplatnění absolventů v praxi, některými otázkami práce katedry a jejími hlavními úkoly.

Charakterizoval vědeckovýzkumnou činnost realizovanou v rámci vědeckého úkolu *Kritika teoretických a metodologických východisek buržoazní sociologie*. Informoval o výchově interních i externích aspirantů a o vypsaných specializacích na školní rok 1983/1984: sociologie práce a průmyslu, sociologie mládeže a sociologie venkova.

Reálným problémem, s nímž se katedra setkává, je skutečnost, že v posledních letech dochází ke snižování počtu přijímaných posluchačů. K serióznímu prozkoumání této otázky je orientován srovnávací výzkum absolventů oboru, vedený s ing. Věrou Tauberovou, CSc., který má být ukončen v polovině roku 1985. V té souvislosti vyvstává i otázka případné úpravy profilu a optimalizace výuky oboru a řešení naléhavých potřeb dalšího vzdělávání absolventů, například zavedením postgraduálního studia.

Pro úspěšné vyřešení naznačených problémů je nutná spolupráce katedry a absolventů. Prostředníkem této spolupráce by měla být Rada absolventů, která hodlá setkání tohoto druhu organizovat každý druhý rok. Příští setkání by mohlo mít i formu teoreticko-praktického semináře k některému z aktuálních problémových okruhů.

V následujícím jednání vystoupili jak členové katedry, tak někteří absolventi:

Z. Roll (katedra sociologie FFUK, Praha) a **J. Perglerová** (Československý rozhlas, Praha) podali informaci o založení rady absolventů. Byla založena v květnu letošního roku, spadá svou činností pod pravomoc katedry a je také katedrou řízena. Jejím posláním je rozvíjet spolupráci mezi katedrou a absolventy a zajišťovat vzájemnou informovanost o odborné činnosti. Toto poslání realizuje ve dvou základních rovinách:

1. organizační přípravou setkání katedry s absolventy; budou uskutečňována v dvouletých intervalech;
2. spoluprací při vydávání bulletinu *Informace pro absolventy*, který bude vycházet 2× ročně v rozsahu 30–40 stran.

Rada má v současné době 23 členů. Funkční období je dvouleté. Návrhy na nové členy podává rada, schvaluje je vedení katedry. V 1. funkčním období je předsedou rady **Z. Roll**, místopředsdou **V. Filipská**, tajemníkem **J. Perglerová**. Při své činnosti se rada opírá o konzultanty reprezentující základní pracoviště v oboru sociologie i příbuzné obory.

V. Tauberová (katedra sociologie FFUK, Praha) informovala o srovnávacím výzkumu absolventů. Vybídla přítomné absolventy, aby aktivně převzali roli respondentů a napomohli tak objektivnosti závěrů výzkumu i řešení aktuálních otázek uplatnění absolventů ve společenské praxi.

K. Filipská (katedra sociologie FFUK, Praha) hovořila o organizačních otázkách spojených s uspořádáním I. setkání i o další spolupráci katedry s absolventy.

K účastníkům setkání dále promluvil prof. **K. Galla**. Ve svém vystoupení srovnával možnosti naší současné sociologie s jejími historickými počátky, jichž byl sám svědkem. Blahopřál absolventům, že mohli vystudovat marxisticko-leninskou sociologii jako vědní obor, který má ve společenských vědách své pevné místo. Zdůraznil, že další osudy oboru sociologie závisejí především na absolventech samých, na tom, jak svou prací dokáží přispět k řešení aktuálních celospolečenských úkolů dneška.

M. Sobotka (ministerstvo školství ČSR, Praha) vyzdvihl důležitost setkání a uvedl, že na světových univerzitách jsou setkání tohoto typu běžnou praxí. Dále hovořil o některých možnostech zdokonalování spolupráce mezi katedrou a jejími absolventy, mezi teoretickými pracovišti a sociologickou praxí.

Z diskusních příspěvků:

P. Pejchal (Ústřední politická škola ČSS, Praha) zdůraznil možnost využití sociologie na úseku propagace sociologických poznatků v rámci politickovýchovné práce a v realizaci šetření pro potřeby řídicích orgánů ČSS.

S. Beneš (ministerstvo zemědělství a výživy ČSR, Praha) se zabýval aktuálními otázkami sociologie zemědělství a venkova v ČSR. V našem zemědělství jsou na všech úrovních vytvořeny podmínky pro výzkumnou činnost, roste však tlak na větší praktickou využitelnost a hloubku sociologického zkoumání. K nejdůležitějším úkolům

sociologie zemědělství v současné době patří výzkum sociálního rozvoje pracovníků v zemědělství, tj. výzkum lidského činitele a řízení sociálního rozvoje. Jde o tyto čtyři oblasti: struktura pracovní síly a její reprodukce, hodnocení dosavadní úrovně sociálního rozvoje, zdokonalování metod sociálního plánování a zdokonalování řídicí práce.

J. Perglerová a J. Košťál (Československý rozhlas, Praha) představili další sociologické pracoviště, a to výzkumné oddělení Československého rozhlasu. Jeho hlavním posláním je sledovat veřejné mínění a následně provádět odpovídající úpravy programů a sledovat životní rytmus populace, což je důležité pro vytváření skladby rozhlasových pořadů. Vedle výzkumné a publikační funkce plní oddělení funkci pedagogickou.

J. Buriánek (katedra sociologie FFUK, Praha) informoval o výzkumech, na nichž katedra spolupracuje s dalšími institucemi. Jde například o výzkum pracovních skupin v energetice (ve spolupráci s výcvikovým střediskem energetiky koncernu České energetické závody v Tušimicích); výzkum kvalifikační struktury pracovníků v zemědělství (ve spolupráci se studijně metodickým střediskem Ústavu marxismu-leninismu UK v Praze).

E. Urbánek (katedra sociologie filozofické fakulty UK, Praha) podal vědeckou informaci o zprávě tzv. Římského klubu nazvané *Cesta do XXI. století s podtitulem Alternativní strategie pro industriální společnosti* z května 1983, zahrnující řadu referátů představitelů společenských a přírodních věd, hospodářství a politiky. Podle jejich názvů — *Lidstvo stojí před volbou, Prostředí a růst, Cesty k reformaci industriální společnosti, Automatizace a informace, Lidská sídla* — si lze učinit představu o tematické šíři zprávy, předkládající koncepce a ideje řešení globálních problémů. Svým celkovým vyzněním se zpráva řadí k varovnému až pesimistickému trendu západní prognostiky.

R. Mišoňová (České plynárenské podniky, koncern Praha 1) informovala o práci Ústavu pro vzdělávání pracovníků ve stavebnictví. Seznámila posluchače se strukturou ústavu a hlavním zaměřením jeho pedagogické činnosti. Zdůraznila význam interdisciplinárního přístupu a problémového pojetí v pedagogické práci, poukázala též na uplatňování sociologické teorie a praxe v činnosti ústavu a nabídla absolventům možnost uplatnění v ústavu.

P. Pekárek (Plynárenské závody, Praha) se zabýval jednotnou údajovou základnou organizací a poukázal také na některá úskalí práce sociologa v podniku.

J. Dostál (oddělení psychologie a sociologie práce Výcvikového střediska energetiky koncernu ČEZ v Tušimicích) se zabýval velmi úspěšnou spoluprací mezi střediskem a katedrou. Středisko zkoumá postavení lidského činitele v rezortu energetiky. Příkladem spolupráce s katedrou je zpracování sekundární analýzy početných práce provedených výzkumů, která přispěla k prohloubení a zkvalitnění sociologické informace.

J. Louda (Sběrné suroviny, Praha) informoval o generelu životního prostředí, zpracovaném Ústavem hlavního architekta NVP, který poukazuje na celou řadu alarmujících zjištění, dotýkajících se životního prostředí v hlavním městě Praze. Poukázal na potřebu prohloubení ekologické výchovy obyvatelstva, počínaje již školní mládeží. Apeloval na absolventy, aby se v maximální míře spolupodíleli na realizaci opatření, která jsou v generelu navrhována.

M. Flek (výpočetní středisko Automobilových oprav, Praha) hovořil k metodologickým otázkám. V současné době si nelze představit sociologický výzkum bez nasazení výpočetní techniky. Jsou k dispozici vysoce výkonné počítače a programy schopné efektivně zvládnout primární sociologickou informaci. Problémem je využití této techniky při sekundární analýze sociologických dat. Na této úrovni ještě nemáme nejlepší možnosti, ale zajímavý a perspektivní směr představují kapesní programovatelné kalkulátory. Této techniky bude využito experimentálně i při zpracování výzkumu absolventů.

K. Zich, i když ve své pěvecké kariéře sociologii přímo nepotřebuje, uvítal možnost zúčastnit se setkání. Při té příležitosti navrhl některá zlepšení organizační přípravy příštího plánovaného setkání.

Závěry setkání:

1. Navrhujeme prohloubit a rozšířit spolupráci katedry s absolventy v následujících oblastech činnosti:

- a) aktivní účast absolventů v roli tazatele i respondenta při realizaci srovnávacího výzkumu absolventů;
- b) zapojení do publikační činnosti bulletinu *Informace pro absolventy oboru marxisticko-leninské sociologie*;

- c) účinná pomoc absolventů při rozmísťovaní nových absolventů;
- d) vzájemná informovanost o vědeckovýzkumné a publikační činnosti absolventů prostřednictvím bulletinu *Informace*;
- e) zpřesňování adresáře absolventů, zejména v případě starších ročníků, ale i části absolventů nediplomové sociologie;
- f) dodávání racionálních podkladů ministerstvu školství ČSR a ministerstvu práce a sociálních věcí v oblasti plánování směrných čísel pro studium v I. ročníku.

2. Navrhujeme dvouletý interval pro pořádání setkání s absolventy.

Navržené závěry byly jednomyslně akceptovány a budou realizovány v činnosti katedry i rady absolventů. Setkání splnilo svůj cíl, podařilo se navázat užší spolupráci mezi katedrou a absolventy. Poskytlo také prostor pro obnovení starých a navázání nových neformálních vztahů mezi absolventy. Můžeme se tedy právem těšit na další setkání.

Zdeněk Roll

Mezinárodní seminář „Strategie vývoje software pro analýzu empirických společenskovedních dat“

Ve dnech 15.–19. května 1983 se na ostrově Hiddensee (NDR) uskutečnil interdisciplinární seminář *Strategie vývoje software pro analýzu společenskovedních empirických dat*. Seminář uspořádal Institut sociologie a sociální politiky AV NDR (ISS AV NDR) společně s univerzitou s Greifswaldu. Kromě zainteresovaných odborníků z různých pracovišť v Německé demokratické republice se ho zúčastnili pracovníci několika československých ústavů a zástupce kubánské Akademie věd.

Cílem semináře bylo podat jednak přehled o používaném software v oblasti analýzy dat společenskovedního charakteru, jednak umožnit výměnu zkušeností s aplikací multivariačních klasifikačních postupů a metod analýzy kvalitativních dat. Pozornost byla věnována také otázkám komplexního softwarového zabezpečení zpracování empirických datových souborů. Ke všem těmto tématům byla zaměřena jak předem připravovaná vystoupení účastníků semináře, tak volná diskuse.

K velmi inspirativnímu ovzduší celého jednání přispělo nemalou měrou různorodé profesní složení účastníků semináře: i když počtem převažovali sociologové, byla přínosná účast matematiků a programátorů, kteří pracují pro společenskovední frontu, i přítomnost specialistů z některých „příbuzných“ společenských věd, jako je psychologie nebo pedagogika. Zajímavá byla i vystoupení geologů, kteří ve svých modelech často pracují s podobným typem dat jako společenské vědy.

Příspěvky účastníků se zaměřily na tři hlavní okruhy. Prvním byly informace o stavu programového vybavení jednotlivých společenskovedních pracovišť a zkušenosti s jejich praktickým použitím. Druhou oblastí byla problematika metodologie společenskovedního výzkumu, rozdílů mezi exploračním a konfirmatorním přístupem k analýze dat a s tím spojené nároky na programové zabezpečení pracovišť. Třetí skupina se týkala matematicko-statistických problémů spojených se společenskovedním výzkumem, zejména s možností modelování společenských jevů a s aplikací složitých multivariačních postupů analýzy dat.

Pracovníci greifswaldské univerzity v několika vystoupeních informovali o některých programech svého výpočetního centra a o konkrétních zkušenostech s jejich aplikací ve výzkumné činnosti. Z jejich vystoupení zaujala informace o souboru programů CLUST-1, který je implementován na počítačích některých výpočetních center vysokých škol v NDR. Soubor obsahuje řadu algoritmů shlukové analýzy (aglomerační, hierarchické i nehierarchické, rozkladové) a umožňuje značnou variabilitu jak výpočetních postupů, tak výsledných tiskových sestav. Systém je uživatelsky orientován a jsou v něm zabudovány „standardní cesty“ pro zpracování běžných druhů úloh. Využití souboru CLUST-1 bylo demonstrováno v kontextu tzv. „analýzy ekvivalentnosti“ (Äquivalenzanalyse). Tato metoda a její teorie byla rozpracována na greifswaldské univerzitě při studiu geologické struktury baltského pobřeží NDR. Její podstatu tvoří stanovení ekvivalence objektů nebo jejich množin a vyhledávání ekvivalentních jednotek na základě multidimenzionálního přístupu. Jak je patrné, takovou metodu by bylo možné (žádoucí) uplatnit i v sociologii.

Původní program představili také pracovníci matematického ústavu AV NDR. Tento program umožňuje provádět mnohorozměrnou variační a diskriminační analýzu na datových souborech společenskovedního charakteru, tedy na souborech dat nominální nebo ordinální úrovně. Přednosti programu je vedle implementace řady